

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПЕРСПЕКТИВНОСТІ
ЯК ОДНОГО З ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОЗААУДИТОРНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ПРОФЕСІЙНОГО
СПРЯМУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Дем'янчук Т.О.,
кандидат педагогічних наук

*Міжнародний університет «Рівненський економіко-гуманітарний інститут»
імені академіка Степана Дем'янчука*

Подальший розвиток системи вищої освіти та підвищення вимог до підготовки фахівців, посилення національного та громадського виховання студентів вимагають від педагогічних колективів нових шляхів та методів удосконалення всього навчального процесу.

У наш час поряд з удосконаленням навчальних планів та програм важливого значення набуває обґрунтована, цілеспрямована і послідовна, більш дієва організація виховної роботи у комплексі всіх ланок вищого навчального закладу (заняття, виробнича практика, позааудиторна робота). У розв'язанні цього завдання першочергове місце займає перспективне планування виховної роботи.

Найважливіші принципи виховання в позааудиторній роботі студентів: висока активність і широка самодіяльність при організації самої різноманітної позааудиторної діяльності студентів - закладаються в основу розробки перспективних планів виховної роботи вищих навчальних закладів

При розгляді педагогічних основ організації виховної роботи згідно перспективних планів потрібно враховувати принципи перевірені вітчизняною педагогікою і практикою, що виходять з самої суті виховання, а також враховувати і такі принципи, як перспективність і послідовність.

Але при розробці педагогічних основ перспективного планування, як одного з компонентів ефективності виховання нами була виділена одна з головних вимог до змісту позааудиторної виховної роботи зі студентами - перспективність.

В основу цієї вимоги була покладена теорія і практика, розроблена видатним педагогом А.С. Макаренком. Він підкреслював, що «виховувати людину - значить виховувати в неї перспективні шляхи. Методика цієї роботи полягає в організації нових перспектив, у використанні вже набутих, в поступовій постановці більш цінних».¹

Класифікація перспектив, розроблена А.С. Макаренком, отримала подальший розвиток у працях О.О. Бодальова, Л.Ю. Гордіна, А.Г. Ковальова, В.М. Коротова, Б.Т. Лігачова, Н.В. Кузьміної.

Між класифікацією перспектив і тих завдань, що потрібно вирішувати педагогу існує чітке співвідношення. Стратегічні завдання визначені подальшою перспективою, а тактичні висуваються конкретною ситуацією. Успіх діяльності буде залежати від того, наскільки педагог зможе співвіднести розв'язання тактичних і стратегічних завдань, підкорити перші другим.

Якщо розглядати бажання стати висококваліфікованим фахівцем як подальшу перспективу для студента першого курсу, а для педагога - як стратегічне завдання, то йому повинна бути підпорядкована будь-яка ближня і середня перспективи. Таким чином, будь-яке тактичне завдання повинно бути складовою частиною загального стратегічного, інакше буде порушена логіка виховного процесу і відбудеться руйнування раніше поставленої мети. В практичній роботі вихователь повинен вміти будь-яке маленьке завдання наблизити до виховання, колективу студентів, зробити його перспективним і на цій основі керувати вихованням, розв'язуючи в кінцевому підсумку завдання формування майбутнього спеціаліста.

При розгляді перспективи як вимоги в практичній роботі виходять із суті перспективних ліній, розроблених і перевірених практикою А.С. Макаренка. При цьому суть перспектив (близька, середня і дальня) полягає в їх змісті, а не в часі.

При підготовці перспективних планів необхідно враховувати думку психологів про

те, що перспектива - важливе психологічне явище, яке передбачає не тільки роботу думки у відповідному напрямку, але і вольове зусилля та прагнення до неї.

Завдання професійного виховання студентів вирішується головним чином, в навчальному процесі. Але введення студентів у професію і їх подальше професійне вдосконалення в позааудиторній роботі з першого курсу в перспективі можна орієнтовно спланувати так:

1. Макаренко А.С. Твори. - К.: Радянська школа. - 1954. - т.5. - С.69

На I курсі - ознайомлення з навчальним закладом, його навчально-лабораторною базою, з роботою, що проводить колектив студентів, залучення в предметні гуртки, знайомство з діяльністю видатних вчених (за профілем навчального закладу), тощо;

На II - знайомство з роботою студентських наукових товариств, участь в студентських олімпіадах, оформлення спеціальних стендів, таблиць для кабінетів

На III - IV курсі - робота в наукових студентських товариствах, участь в науково-практичних конференціях, зустрічі з представниками обраної спеціальності, виступи перед студентами перших курсів та загальноосвітніх шкіл.

Професійне становлення майбутнього спеціаліста на цьому не завершується, бо попереду студента ще чекає робота за фахом.

На даному прикладі постановка подальшої перспективи у першокурсника починається: зі знайомства з навчальним закладом, його навчально-лабораторною базою, що відображає специфіку і можливості в майбутньому працювати в лабораторіях, із зустріччю зі старшокурсниками і випускниками, які дають першокурсникам перші явлення про майбутню професію, закладають певні інтереси до пізнання і оволодіння нею, а також бажання бути такими ж, із зустріччю зі спеціалістами, що розширюють і поглиблюють загальні уявлення про професію та інших видах діяльності, в результаті чого з перших місяців першокурсник набуває цілеспрямованої (професійного характеру) мотивації.

Необхідно відмітити, що весь перерахований (далеко не повний) комплекс заходів дає кращий ефект для вироблення у студентів подальшої перспективи при врахуванні таких факторів: рівня організації позааудиторної роботи, навчально-лабораторної бази, участі викладачів фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін.

Постановка ближньої, середньої і дальньої перспективи, а в даному випадку - одночасно декількох перспектив, має велике значення для адаптації студентів перших курсів, що дуже важливо в організації як навчальної, так і позааудиторної виховної роботи.

Теорія і практика підтверджують, що перспектива є важливим інструментом управління процесом виховання. Але управління позааудиторною діяльністю можливе лише при умові, коли мета і завдання, запропоновані вихователем, стануть метою і завданням самого студента, бо їх активна роль створює педагогічну обстановку, яка сприяє формуванню особистості в потрібному напрямку. У зв'язку з цим, Є.В.Тонков у монографії «Питання управління процесом виховання» відмічає, що у виховному процесі недостатньо тільки нашого педагогічного впливу і тих суспільних та моральних вимог, які ми висуваємо до вихованців. Важливо в якій мірі ці впливи і вимоги стають внутрішньо значимими для студентів, як вони стимулюють їх діяльність, що відповідає моральним нормам поведінки. В педагогічній практиці зустрічаються два основні прийоми висування перспектив:

1 - викладач чи педагогічний колектив самі ставлять перспективу перед колективом студентів чи окремою особистістю;

2 - викладач, підтримує висунуту самими студентами перспективу, яка спрямована на виховання потрібної корисної справи.

В практиці вищої школи заслуговує на увагу методика висування перспектив у напрямку мотивації перспектив самими студентами. Це особливо характерно в роботі з професійної орієнтації студентів, де зростає питома вага самостійного висування перспектив студентами. Як показує досвід, перспективний план може бути важливою і дієвою ланкою в системі управління процесом позааудиторного виховання і самовиховання тільки у тому випадку, коли будуть враховані певні вимоги, що дозволяють прийняти особистістю ту чи іншу перспективу. До них ми віднесли наступні: перспектива повинна

- відповідати потребам особистості;
- бути складною і привабливою;
- співвідносити можливості студентів для досягнення перспективи;
- враховувати стосунки студентів та викладачів
- підготовленість студентів до прийняття перспективи;
- зрозумілість досягнення перспективи.

У визначенні позицій до даних вимог для вищих навчальних закладів потрібно виходити з того, що студенти у своїй більшості визначили головну для себе перспективу - стати фахівцями обраної спеціальності, тому спрямування позааудиторної роботи створює умови для вирішення спектру завдань від адаптації студентів по мірі вивчення навчального курсу і виробничої практики до виховання любові до обраної професії. В залежності від рівня всієї цієї роботи студентами виразно видні і шляхи розширення перспективи. Виразність шляхів досягнення перспективи - одна з умов, за якої студентам легше виявити рівень своїх можливостей для її досягнення.

З метою виявлення ефективності застосування перспективного планування виховної позааудиторної роботи нами було проведено опитування студентів в Рівненському медичному коледжі в два етапи: 1993 -1994 та 2000 - 2001 навчальних роках.

Першочергове опитування здійснювалось до введення перспективних планів. Для визначення загального індексу задоволення була використана методика, що розроблена в лабораторії соціальних досліджень, керованій В.Язовим і наведена в роботі Н.В. Кузьміної.

Для визначення ефективності перспективного планування, особливо в отриманні професійної інформації, нами був взятий коефіцієнт значимості, який дорівнює частці від ділення різниці позитивних і негативних відповідей на кількість студентів, що беруть участь в опитуванні. В анкеті взяті три запитання, запропоновані студентами всіх курсів по спеціальності «сестринська справа». Всього залучено для анкетування 12 навчальних груп, 334 студенти. Дані анкетування наведені в таблиці

Навчальний рік курси	Число студентів, що одержали знання про свою майбутню професію			Коефіцієнт значимості
	В процесі навчання	На практиці	В поза- аудиторний час	
1993-1994				
I	34	10	7	-0,47
II	39	4	9	-0,60
III	36	6	6	-0,78
2000-2001				
I	32	8	67	+0,16
II	50	13	68	+0,02
III	34	4	14	-0,65

Таблиця показує, що з введення перспективного планування значно зріс рівень позааудиторної виховної роботи, особливо в професійному аспекті. Це виразно видно на коефіцієнті значимості на другому етапі дослідження (+0,16; +0,02; -0,65) в порівнянні з першим (-0,47; -0,60; -0,78). Позитивними є результати, отримані на I курсі, де не читаються професійно-орієнтовані дисципліни, відсутній курс «Вступ до спеціальності», які викладаються в інших навчальних закладах. Аналіз змісту позааудиторної виховної роботи професійного спрямування на I курсі зменшив відсіювання студентів, що свідчить про прискорення адаптації першокурсників і виховання стійких інтересів до професії у студентів II курсу. Це дає нам підставу зробити висновок про зростання ролі позааудиторної виховної роботи на основі перспективного планування.

В процесі усного і письмового опитування більшість студентів I курсу відповіли, що інформацію про свою майбутню професію вони отримали в позааудиторний час. Тут позитивну роль зіграв комплекс таких виховних заходів, що мають професійне спрямування, як зустрічі з медпрацівниками, екскурсії в медичні заклади, догляд за дітьми в

будинку малюка та самотніми престоарілими людьми. Ось чоу першокурсники дали таку високу оцінку (92,4 %) позааудиторній роботі.

Надалі закономірно зменшується доля позааудиторної виховної роботи у професійно-му відношенні за рахунок росту значимості навчального процесу, де на основі вивчення фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін, а також за допомогою освоєння професійних умінь і навичок на виробничій практиці у студентів формується професійна стійкість до обраної спеціальності, розвивається професійний інтерес, виховується любов до обраної професії.

Знання закономірностей процесу виховання і принципів виховання, в тому числі принципу перспективності, на якому будується система виховної діяльності в умовах незалежної української держави попереджує можливі помилки у постановці позааудиторної виховної роботи, забезпечує правильний підхід до визначення педагогічно-обґрунтованих завдань, допомагає підібрати форми і методи роботи адекватні завданням позааудиторного виховання у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О.А. Теоретичні і методологічні основи виховної діяльності педагога // Автореф. дис - на здоб. наук. степ. док. пед. наук. - К., 1996. - С.48.
2. Кузьміна Н.В. Методи дослідження педагогічної діяльності. - Л., 1970. - 240с.
3. Макаренко А.С. Твори в 7 т. - К.: Радянська школа, 1954.
4. Тонков Є.В. Питання управління процесом виховання. Белгород, 1972. - 235с.

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються важливі педагогічні аспекти організації виховної позааудиторної роботи професійного спрямування, зокрема акцентується роль принципу перспективності та підпорядкування його практичним завданням, висвітлюється методика висунення перспектив та результати досліджень з вивчення ефективності перспективного планування позааудиторної виховної роботи у вищих навчальних закладах.

SUMMARY

The important pedagogical aspects of organization of educational extra-class activity of professional direction are considered in the article.

The main attention is paid to the principle of prospectiveness and it's subordination to practical tasks. Methods of showing prospects are also cleared out and the results of the studying of extra-class effectiveness of investigation at the higher educational establishments are considered in the article.

ДІАГНОСТИКА ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ВІЗУАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ

**Іванюта О.В.,
Яницька О.Ю.**

Необхідність впровадження нових ефективних технологій, які базуються на візуальних засобах кодування та передачі інформації, робить дослідження візуального мислення, а також пошук і розробку дійових засобів його розвитку одним із важливих завдань сучасної психологічної науки і педагогічної практики.

Актуальність вивчення візуального мислення як специфічного виду розумової діяльності також визначається тим, що цей процес займає особливе місце в інтелектуальному і творчому розвитку особистості і є найменш дослідженим з усіх інтелектуальних процесів як у вітчизняній, так і в зарубіжній психологічній науці. Ця проблема пов'язана із важливим науковим завданням вивчення психолого-педагогічного забезпечення розвитку та діяльності особистості.

Існує цілий ряд робіт, в яких розроблялися ті чи інші досліджуваної проблеми.

У зарубіжній психологічній науці вивчення візуального мислення здійснювалось: у гештальтпсихології (Р. Арнхейм, М. Вертгеймер); з позицій екологічного підходу (Дж. Гібсон);